

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski

w sprawie z powództwa A. T.

przeciwko B. i Gminy w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 6 sierpnia 2015 r., sygn. akt III APa [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] na rzecz pełnomocnika z urzędu adwokata J. B. kwotę 2025 zł (dwa tysiące dwadzieścia pięć) powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce w postępowaniu kasacyjnym,

3. odstępuje od obciążania powódki kosztami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 6 sierpnia 2015 r. oddalił apelację powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Z. z 30 stycznia 2015 r. oddalającego powództwo o zasądzenie kwoty 75.000 zł z tytułu mobbingu wraz z odsetkami.

Wyrok Sądu Apelacyjnego powódka zaskarżyła w całości. Zarzucono naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jest:

(-) art. 386 § 2 w zw. z art. 378 § 1 i art. 379 pkt 4 i 5 k.p.c. w wyniku nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji wynikłej z: a) rozpoznania sprawy – jako szczególnie zawilej – przez kolegium trzech sędziów zawodowych (art. 47 § 4 k.p.c.) na podstawie zarządzenia V-ce Prezesa Sądu, podczas gdy ustawa wymaga działania Prezesa Sądu, co narusza art. 47 § 4 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c., b) odmowy rozpoznania wniosku powódki o ustanowienie adwokata z urzędu przez sąd w składzie jednego sędziego i zaniechanie ponownego rozpoznania tego wniosku w kolegiальnym składzie sądu, który został wyznaczony do rozpoznania sprawy na podstawie art. 47 § 4 k.p.c., co narusza art. 47 § 4 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 4 k.p.c., c) odmowy ustanowienia dla powódki adwokata z urzędu w okolicznościach sprawy szczególnie zawilej zarówno pod względem faktycznym i prawnym i wykazujących bezzasadność powódki, wskutek czego powódka została pozbawiona możliwości obrony swych spraw, co narusza art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 47 § 4 k.p.c. oraz art. 117 § 1 pkt 1 i 5 k.p.c., art. 45 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności;

(-) nieuwzględnienie zarzutu apelacji, iż odmowa ustanowienia adwokata z urzędu oznaczała pozbawienie powódki możliwości obrony jej praw, co narusza art. 379 pkt 5, art. 378 § 1, art. 382, art. 316, art. 398¹⁴ k.p.c., art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 ww. Konwencji.

Skarżąca we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stwierdziła, że skarga jest oczywiście uzasadniona, wskazując, że: a) zgodnie z art. 47 § 4 k.p.c. zarządzenie o rozpoznaniu sprawy w składzie trzyosobowym wydaje Prezes Sądu, a w tej sprawie zarządzenie w tym przedmiocie wydał Wiceprezes Sądu, a więc osoba nieuprawniona, co skutkuje nieważnością powołania składu kolegiального; b) postanowienie o odmowie ustanowienia dla powódki pełnomocnika z urzędu zostało wydane w składzie jednego sędziego we fragmencie rozprawy przed wyznaczeniem składu kolegiального, a więc w składzie sprzecznym z art. 47 § 4 k.p.c. i powodującym nieważność tej części postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Zdaniem skarżącej w sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów co do kwestii, kiedy można mówić o pozbawieniu strony, zwolnionej od

kosztów sądowych, możliwości obrony swych praw w razie odmowy ustanowienia dla niej fachowej pomocy prawnej. Według skarżącej niektóre judykaty Sądu Najwyższego stoją na stanowisku, że odmowa ustanowienia dla strony profesjonalnego pełnomocnika nie może być oceniona jako powodująca nieważność postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony swych praw (postanowienia SN z 14 stycznia 2009 r., IV CZ 106/08 oraz z 3 sierpnia 2012 r. – skarżąca nie sprecyzowała sygnatury sprawy); w innych Sąd Najwyższy rozpatruje tę kwestię z perspektywy realnych, indywidualnych możliwości strony prawidłowego prowadzenia swojej sprawy i w razie jej nieporadności względnie jej niekompetencji względem skomplikowanego faktycznego i prawnego sprawy (rozstrzygnięcia SN z 12 maja 2010 r., I UK 19/10; 8 czerwca 2006 r., II CSK 51/06; 2 marca 2005 r., III CK 533/04, LEX 197647; 25 maja 2005 r., I CK 773/04, LEX nr 180833, 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09). Zdaniem skarżącej, należy opowiedzieć się za drugim wariantem wykładni art. 379 pkt 5 k.p.c., tj. że odmowa ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika z urzędu w sprawie skomplikowanej pod względem faktycznym i prawnym, szczególnie gdy sam sąd ocenia ją jako „szczególnie zawiłą” w rozumieniu art. 47 § 4 k.p.c., stwarza stan równoważny do pozbawienia strony możliwości obrony swych pracy.

Pozwana, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosła o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., na etapie przedsądu Sąd Najwyższy bada, czy w sprawie występują okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, a mianowicie, czy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, czy istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości a także potrzeba wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (co wymaga przedstawienia tych rozbieżności i wykazania, że przepisy je wywołujące nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowej judykaturze sądowej), czy skarga jest oczywiście uzasadniona

(przy czym oczywistość ta musi jawić się jako rażąca i od razu dostrzegalna, uwidoczniająca się bez głębszej analizy naruszenie prawa wyrażające się w sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji), a nadto, czy w sprawie nie występuje nieważność postępowania (por. postanowienie SN z 13 listopada 2008 r., II UK 228/08, LEX nr 564794).

Skarżąca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnia oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej oraz potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga samodzielnego odrębnego do podstaw kasacyjnych wskazania i wykazania naruszenia konkretnego przepisu prawa, które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (postanowienie SN z 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551). Oznacza to, że nie wystarczy samo powołanie się przez skarżącą na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżąca musi wykazać w czym – w jej ocenie – wyraża się owa „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wskazujące, że skarga jest oczywiście uzasadniona (postanowienie SN z 16 maja 2008 r., I UK 16/08, LEX nr 818572). Należy podkreślić, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, ale sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie SN z 24 września 2014 r., III SK 91/13, LEX nr 1511143).

Okoliczności, które zdaniem skarżącej wskazują na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, nie uzasadniają przyjęcia jej do rozpoznania. Odnosząc się do twierdzenia o naruszeniu art. 47 § 4 k.p.c. poprzez wydanie przez Wiceprezesa Sądu zarządzania o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych, skarżąca formułując ten zarzut nie uwzględniła art. 22b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2062 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem prezesa sądu zastępuje wiceprezes sądu,

a w razie jego nieobecności – wyznaczony sędzia. W kwestii zakresu uprawnień wiceprezesa sądu wypowiedział się również Sąd Najwyższy. W postanowieniu z 23 czerwca 2016 r., V CSK 632/15 (LEX nr 2080891), Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli przepisy nie ograniczają wyraźnie uprawnień wiceprezesa sądu, to wiceprezesowi przysługują w zasadzie takie same kompetencje jak prezesowi. Odnosnie natomiast kompetencji wynikającej z art. 47 § 4 k.p.c., w uzasadnieniu uchwały z 18 grudnia 2014 r., III SZP 3/14 (OSNP 2015 nr 9, poz. 129), Sąd Najwyższy stwierdził, że zarządzenie podejmowane na podstawie art. 47 § 4 k.p.c. ma charakter ustrojowy w tym znaczeniu, że pozwala na odstępnie od regulacji ustawowych i jest podejmowane przez prezesa sądu (ściślej podmiot uprawniony według art. 22 § 2 i art. 22b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Uwzględniając powyższe, w ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, skarżąca nie wykazała oczywistej zasadności skargi kasacyjnej ze względu na naruszenie art. 47 § 4 k.p.c.

Do takich samych wniosków prowadzi rozważanie twierdzenia o oczywistości skargi kasacyjnej ze względu na wydanie postanowienia o odmowie ustanowienia dla powódki pełnomocnika z urzędu przez sąd w składzie jednego sędziego we fragmencie rozprawy przed wyznaczeniem składu kolegiального, a więc w składzie sprzecznym z art. 47 § 4 k.p.c. i powodującym nieważność tej części postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Skarżąca nie wykazała, że przed wydaniem zarządzenia o rozpoznaniu sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych (wydanego ze względu na zawiły charakter sprawy), skład sądu był sprzeczny z przepisami prawa, w szczególności nie wskazała podstawy prawnej twierdzenia o wstecznym skutku zarządzenia o przekazaniu sprawy do rozpoznania w składzie trzech sędziów zawodowych. Uwzględniając art. 358, art. 360 w zw. z art. 362 k.p.c., twierdzenie skarżącej o nieprawidłowym, tj. sprzecznym z prawem, składzie sądu przed wydaniem zarządzenia o przekazaniu sprawy do rozpoznania składowi trzech sędziów zawodowych, jest oczywiście niezasadne. Wniosek ten dodatkowo potwierdzają rozważania Sądu Najwyższego w uzasadnieniu uchwały z 18 grudnia 2014 r., III SZP 3/14.

Odnosnie kolejnej przesłanki przesądu, wskazując na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w

orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), skarżąca powinna nie tylko wskazać przepis, którego wykładnia wywołuje wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie sądów, lecz także przytoczyć orzeczenia sądowe, w których dokonano rozbieżnej wykładni tego przepisu we wskazanym przez skarżącą zakresie lub szczegółowo opisać, na czym polegają te wątpliwości interpretacyjne. Jednocześnie należy podkreślić, że nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii wykładni tych przepisów i wyraził pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie SN z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522). Co istotne, z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wynika, aby potrzeba wykładni występowała „w sprawie”, potrzeba wykładni przepisów powstaje zatem w związku z istniejącym w sprawie stanem faktycznym i prawnym, a dokonanie wykładni ma służyć właściwemu rozstrzygnięciu sprawy (por. postanowienie SN z 6 lutego 2014 r., I PK 246/13, LEX nr 1646083).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej, w zakresie jakim opiera się na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., nie spełnia powyższych wymogów. Po pierwsze, skarżąca nie wykazała, aby w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego istniały rozbieżności co do nieważności postępowanie ze względu pozbawienie strony możliwości obrony jej praw na skutek odmowy ustanowienia dla niej pełnomocnika procesowego z urzędu. Odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika procesowego z urzędu co do zasady nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, gdyż wniosek ten podlega uwzględnieniu, jeżeli sąd udział profesjonalnego pełnomocnika uzna za potrzebny (art. 117 § 5 k.p.c.). Nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu może być kwalifikowane jako powodujące nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw w wyjątkowych sytuacjach, dotyczy to tylko przypadków, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (por. wyrok SN z 28 maja 2013 r., I PK 3/13, LEX nr

1383242, oraz powołane tam liczne orzeczenia Sądu Najwyższego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka).

Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie stwierdził również, aby za przyjęciem skargi kasacyjnej przemawiała nieważność postępowania. Nie wystąpiła podnoszona przez skarżącą okoliczność rozpoznania sprawy przez skład sądu sprzeczny z przepisami prawa na skutek wydania zarządzenia o przekazaniu sprawy do rozpoznania składowi trzech sędziów zawodowych, o czym mowa była wcześniej. Nie wystąpiła również nieważność postępowania na skutek niemożności obrony praw skarżącej ze względu na odmowę ustanowienia dla niej pełnomocnika fachowego z urzędu. Sąd, działając w ramach uprawnień przyznanych mu w art. 117 § 5 k.p.c., odmówił ustanowienia dla powódki pełnomocnika z urzędu, stwierdzając, że z treści pozwu nie wynika, aby była osoba nieporadną, niezdolną do składania oświadczeń i wniosków dowodowych we własnym imieniu. Powódka rozstrzygnięcia tego nie zaskarżyła. Uwzględniając natomiast okoliczności - zarówno dotyczące powódki i jej poradności, jak i przedmiotu sprawy - w tej sprawie nie wystąpiła sytuacja wyjątkowa, która dawałaby podstawy do postawienia zarzutu nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji. Uwzględniając sytuację materialną skarżącej, na podstawie art. 102 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., odstąpiono od obciążania jej kosztami postępowania kasacyjnego.